

Βάσος Καραγιώργης: Στη Σαλαμίνα πάμε ως οικοδεσπότες

/ Ειδήσεις και Ανακοινώσεις / Επιστήμες, Τέχνες & Πολιτισμός

του Μιχάλη Χριστοδούλου

Με αφορμή την παρουσία του Θεατρικού Οργανισμού Κύπρου, 42 χρόνια μετά, στο αρχαίο θέατρο της Σαλαμίνας για το ανέβασμα της τραγωδίας «Ιππόλυτος» του Ευριπίδη ζήτησα από τον άνθρωπο που έφερε στο φως τον αρχαιολογικό χώρο της Σαλαμίνας, τον 86χρονο σήμερα, Βάσο Καραγιώργη να μου διηγηθεί το χρονικό των ανασκαφών και να μου αναλύσει τη σημασία του σπουδαιότερου αρχαιολογικού ευρήματος του νησιού. Με δέος, τον συνάντησα στο σπίτι του στη Λευκωσία. Καθίσαμε στο σαλόνι που είναι γεμάτο με παλιές φωτογραφίες και βιβλία. «Διαθέτω κάπου στις 11.000 βιβλία», μου λέει με περηφάνια. «Και εσείς γράφατε πόσα;», τον ρωτώ. Δεν απάντησε και χαμογέλασε.

Ξεκινώντας τη συζήτησή μας για τη Σαλαμίνα αντιλαμβάνομαι αμέσως τη μεγάλη του συγκίνηση. Χωρίς να θέλω να τον κουράζω με ερωτήσεις και επισημάνσεις τον αφήνω να ξετυλίξει εκείνο το κουβάρι της ιστορίας του τόπου μας το οποίο του ανήκει. Έχοντας μπροστά μου τον άνθρωπο που με τη σκαπάνη του έφερε ξανά στην επιφάνεια εκείνο το πλήθος των αρχαιολογικών θησαυρών του τόπου μας

δεν μπορώ να κάνω τίποτα περισσότερο από το να ανοίξω το μαγνητόφωνο και χωρίς να τον διακόψω να τον ακούσω με συγκίνηση, βουρκωμένο να μου αφηγείται το δικό του ταξίδι στην αγαπημένη του Σαλαμίνα.

«Η Σαλαμίνα ήταν η πρώτη μου μεγάλη ανασκαφή. Επέστρεψα στην Κύπρο από τις σπουδές μου το καλοκαίρι του 1952 και στις 12 Σεπτεμβρίου βρέθηκα στη Σαλαμίνα όπου ανέσκαπτα για 22 χρόνια. Η Σαλαμίνα ήταν γνωστή από πολύ παλιά. Το 1890, μια αγγλική αποστολή από το Βρετανικό Μουσείο έκανε εκτεταμένες ανασκαφές εκεί και απεκάλυψε τις τέσσερις κιονοστοιχίες της παλαιότερας του γυμνασίου που έφεραν στο φως τους πεσμένους κίονες. Τότε, νόμισαν πως βρήκαν βωμό του Δία αλλά εκείνο που τους ενδιέφερε περισσότερο ήταν να βρουν αγάλματα. Βρέθηκαν πάμπολλα αγάλματα που τα περισσότερα βρίσκονται σήμερα στο Βρετανικό Μουσείο, στο Μουσείο Fitzwilliam του Κέιμπριτζ και στο Μουσείο Ashmolean της Οξφόρδης. Η αρχαία πόλη της Σαλαμίνας, εγκαταλείφτηκε, μετά τις αραβικές επιδρομές του 7ου αι. μ.Χ. και έκτοτε οι ισχυροί άνεμοι που φυσούσαν από το μέρος της θάλασσας τη σκέπασαν με άμμο. Από το 1890 μέχρι το 1952 ελάχιστες εργασίες είχαν γίνει και ο χώρος είχε καλυφθεί ξανά από άμμο.

Το 1952 ο Άγγλος διευθυντής αρχαιοτήτων αποφάσισε να ανασκαφεί ο χώρος ξανά. Τότε, μέναμε στο σπίτι του δασονομείου το οποίο ήταν χτισμένο σε ένα λόφο, ο οποίος στην πραγματικότητα ήταν η οροφή των λουτρών του γυμνασίου της Σαλαμίνας που ήταν καλυμμένα με άμμο, γι' αυτό και στη συνέχεια, για τις ανάγκες των ανασκαφών, γκρεμίσαμε το σπίτι. Ταυτόχρονα, ήρθαν στο φως η παλαιότερα και αναστηλώθηκαν οι τέσσερις κιονοστοιχίες της, αποτελώντας σήμερα ένα από τα σημαντικότερα μνημεία της Ρωμαϊκής Περιόδου στην Κύπρο.

Το θέατρο της Σαλαμίνας

Η ανακάλυψη του θεάτρου ήταν μία μεγάλη έκπληξη και η ύπαρξή του μας ήταν εντελώς άγνωστη. Περίμενα, όμως, πως στη Σαλαμίνα θα υπήρχε θέατρο αλλά δεν γνώριζα πού ακριβώς βρισκόταν. Η ανακάλυψή του ήρθε τυχαία, όταν ένα πρωινό, ενώ έκανα τη βόλτα μου βρέθηκα σε ένα κοίλωμα που ήταν αρκετά περίεργο και υποπτεύτηκα ότι θα πρόκειται για θέατρο. Μαζί με εργάτες σκάψαμε και βρήκαμε τις πρώτες κερκίδες με τις οποίες πειστήκαμε πως πρόκειται για αρχαίο θέατρο.

Για να συνεχιστούν οι ανασκαφές χρειαζόνταν χρήματα τα οποία δεν υπήρχαν στον προϋπολογισμό. Την άνοιξη του 1959, που ανακαλύφθηκε το θέατρο βρισκόμασταν ελάχιστους μήνες πριν από την Ανεξαρτησία. Ο ενθουσιασμός που με κυρίευσε με

έκανε να σκεφτώ ότι θα μπορούσα να βρω χρήματα με εισφορές. Έτσι επισκέφτηκα τον Γενικό Πρόξενο της Ελλάδας και μετά από μερικές ημέρες η ελληνική κυβέρνηση μας έδωσε 2.000 λίρες που για εκείνη την εποχή ήταν ένα πολύ μεγάλο ποσό. Την πρωτοβουλία μου αυτή την πλήρωσα ακριβά διότι ο απερχόμενος Άγγλος διευθυντής του Τμήματος Αρχαιοτήτων διαμαρτυρήθηκε έντονα. Ήρθε όμως η ανεξαρτησία το 1960 και έτσι δεν διέτρεξα κίνδυνο να απολυθώ.

Η είδηση για την ανακάλυψη του θεάτρου χαροποίησε ιδιαίτερα τους κατοίκους της Αμμοχώστου, ιδίως τους καθηγητές στο Ελληνικό Γυμνάσιο Αμμοχώστου και τον συγχωριανό και φίλο μου Παναγιώτη Σέργη ο οποίος ειδικεύτηκε στην Αθήνα στις παραστάσεις αρχαίου θεάτρου. Ο ενθουσιασμός ανάμεσα στους κατοίκους της Αμμοχώστου ήταν απερίγραπτος. Όχι μόνο με χρηματικές εισφορές ενίσχυαν τις εργασίες των ανασκαφών αλλά και οι έμποροι της πόλης άνοιξαν τις αποθήκες τους για να μας δώσουν οτιδήποτε χρειαζόμασταν. Έτσι, το 1962, είχαμε φέρει στο φως ολόκληρο το κοίλο του θεάτρου, ένα από τα μεγαλύτερα θέατρα της ανατολικής Μεσογείου με διάμετρο της ορχήστρας 27,5 μέτρα. Εκείνη τη χρονιά το θέατρο φιλοξένησε τον «Οιδίποδα Τύραννο» από μαθητές του γυμνασίου Αμμοχώστου και το 1963 το Εθνικό Θέατρο της Ελλάδας ανέβασε «Αίαντα» του Σοφοκλή. Μία παράσταση που άφησε εποχή, αφού γέμισε ασφυκτικά το θέατρο. Η συγκίνηση ήταν τεράστια και η καλύτερη ανταμοιβή για μένα που μέχρι σήμερα ακόμη έχω μπροστά μου αυτή τη στιγμή.

Η Σαλαμίνα εθνικό σύμβολο

Εκείνο όμως που έβαλε τη Σαλαμίνα στον παγκόσμιο αρχαιολογικό χάρτη είναι η ανασκαφή της νεκρόπολης. Τυχαία, το 1958 ανακαλύφθηκε ένας χτιστός βασιλικός τάφος και το 1963 ως διευθυντής πια του Τμήματος Αρχαιοτήτων κατέστρωσα σχέδιο για συστηματική ανασκαφή της. Φέραμε στην επιφάνεια κτιστούς βασιλικούς και λαξευτούς τάφους σε βράχο. Οι ανακαλύψεις αυτές αναβίωσαν ομηρικά έθιμα ταφής τα οποία ήταν γνωστά μόνο στην Ιλιάδα και Οδύσσεια. Για τις ανακαλύψεις αυτές ενδιαφέρθηκαν τότε μεγάλα αρχαιολογικά περιοδικά και προσκλήθηκα σε πανεπιστήμια και διεθνή συνέδρια για να κάνω διαλέξεις.

Ακόμη και σήμερα το ενδιαφέρον δεν έχει σταματήσει. Οι ανασκαφές πραγματοποιήθηκαν μέσα σε κλίμα δημιουργίας, ενθουσιασμού και αληθινού πατριωτισμού. Σε μια εποχή που οι Κύπριοι αναζητούσαν μετά την Ανεξαρτησία κάτι που θα τους βοηθούσε να βρουν την ταυτότητά τους και θα τους έκανε να νιώσουν εθνική υπερηφάνεια. Είναι αυτό το οποίο κατέστησε τη Σαλαμίνα εθνικό σύμβολο. Δυστυχώς, οι ανασκαφές δεν ολοκληρώθηκαν. Δεν προλάβαμε να

σκάψουμε κάτω από τα ερείπια των ρωμαϊκών χρόνων και να ανακαλύψουμε τη Σαλαμίνα της Ελληνιστικής, της Κλασικής περιόδου και τη Σαλαμίνα του Ευαγόρα. Το 1965 προσκάλεσα το Πανεπιστήμιο της Λυών για να μοιραστεί μαζί μας την ανασκαφή.

Το μεγαλύτερο επίτευγμα της γαλλικής αποστολής είναι η ανεύρεση ενός τάφου του 11ου αι. π.Χ. Με αυτή την ανακάλυψη επιβεβαιώνεται κατά κάποιο τρόπο η μυθική πληροφορία σύμφωνα με την οποία η Σαλαμίνα ιδρύθηκε από τον Τεύκρο, γιο του βασιλιά της Σαλαμίνας Τελαμώνα μετά τον Τρωικό Πόλεμο. Πρόκειται για μια εξαιρετικά σημαντική ανακάλυψη, διότι έτσι επιβεβαιώνεται ένας μύθος. Στην αρχαιολογία σεβόμαστε πάρα πολύ τους μύθους, διότι πίσω από κάθε μύθο υπάρχει μία αρχαιολογική πραγματικότητα την οποία όταν την ερευνήσουμε σωστά τη βρίσκουμε. Έτσι, φωτίστηκε η περίοδος της μετάβασης από τη γειτονική Έγκωμη που εγκαταλείφτηκε τον 11ο αι. π.Χ. στη Σαλαμίνα που υπήρξε η πρωτεύουσα της Κύπρου για 1000 χρόνια.

Πλήρως εισιτήριο για να επισκεφθώ τη Σαλαμίνα

Η Σαλαμίνα δεν είναι μόνο η πηγή που μου έδωσε ένα πλουσιότατο υλικό για επιστημονική έρευνα αλλά είναι και ο τόπος με τον οποίο συνδέθηκα συναισθηματικά όχι μόνο για τα 22 χρόνια ανασκαφής αλλά για όλη μου την καριέρα. Ακόμη και σήμερα η αρχαιολογία της Σαλαμίνας βρίσκεται πάντοτε στο επίκεντρο των επιστημονικών μου ερευνών. Πήγα δύο φορές στη Σαλαμίνα από το 1974 για τις ανάγκες ενός ντοκιμαντέρ και άλλη μία για να δείξω τη Σαλαμίνα στην κόρη και στον εγγονό μου. Πλήρως εισιτήριο και επισκεφθήκαμε τη Σαλαμίνα. Μετά από κάθε επίσκεψη χρειάστηκα πολύ χρόνο για να αναλάβω. Αισθάνθηκα μέσα μου πικρία και οργή γιατί έφτασα στο σημείο ξαφνικά να πληρώνω εισιτήριο για να επισκεφθώ τον χώρο που ο ίδιος έφερα στο φως και ανέσκαπτα επί 22 χρόνια. Πρόσφατα απέστειλα στον Πρόεδρο Αναστασιάδη μία επιστολή με τις απόψεις μου για το μέλλον της Σαλαμίνας.

Ας γίνει η Σαλαμίνα σύμβολο ειρήνης

Αν και αρχικά ήταν διστακτικός στο να σχολιάσει την παρουσία του ΘΟΚ στη Σαλαμίνα και την επίσκεψη Ελληνοκυπρίων για να δουν την παράσταση εντούτοις μου έδωσε μία εμπειριστατωμένη, σοφή και λακωνική απάντηση: «Οι Ελληνοκύπριοι, ιδίως αυτοί που άλλοτε κατοικούσαν στην κατεχόμενη σήμερα

περιοχή της Αμμοχώστου, θα νοιώσουν αισθήματα πικρίας και οργής και θα νοσταλγήσουν τη Σαλαμίνα που γνώρισαν πριν από το '74. Θα προσπαθήσουν, όπως κάνουν συχνά, να κατανοήσουν πώς φθάσαμε στην κατάσταση που βρισκόμαστε σήμερα. Πέραν, όμως, από την πικρία και την οργή θα πρέπει να διατρανώσουν την πίστη ότι επιστρέφουν στη δική τους πατρίδα, σε μνημείο της δικής τους πολιτιστικής κληρονομιάς, για να χειροκροτήσουν τον αθάνατο λόγο της Αρχαίας Ελληνικής Γραμματείας, τον «Ιππόλυτο» του δικού τους Ευριπίδη. Να νοιώσουν ότι στη Σαλαμίνα είναι οικοδεσπότες. Όλοι οι άλλοι είναι επισκέπτες. Η Σαλαμίνα παραμένει σύμβολο εθνικής υπερηφάνειας για τους Ελληνοκύπριους. Να δούμε αν θα γίνει τώρα και σύμβολο ειρήνης».

Εφημερίδα: «Η Καθημερινή» Λευκωσία – Κύπρος

Πηγή: churchofcyprus.org.cy